

З урахуванням викладеного, «просторово-нейтральний підхід» слід вважати необхідною, проте недостатньою, умовою забезпечення рівності умов територіального розвитку, адже декларування загальної рівності умов замало для забезпечення реальної можливості у повній мірі використовувати усі ендегенні можливості розвитку території.

Підхід, що передбачає політику розвитку, спрямовану на територію (place-based approach), має два фундаментальних аспекти: по-перше, він реально враховує географічний (територіальний) контекст розвитку у соціальному, економічному та інституційному вимірі, тому повинен передбачати наслідки всіх сфер державної політики, які «збігаються» на конкретній території і, таким чином, має враховувати відповідні наслідки такого «збігу» для цієї території щодо її розвитку.

По-друге, він забезпечує координацію різних сфер державної політики за участю у такій координації усіх місцевих акторів регіонального розвитку з метою впливу на неефективне використання можливостей потенціалу розвитку та долання стійкої соціальної ізоляції територіальної спільноти.

Більш узагальнено, такий підхід потребує досконалої та ефективної координації вертикального і горизонтального управління. Це передбачає широкий та скоординований зв'язок регіонального управління та місцевого самоврядування у досягненні коротко- і довгострокових результатів розвитку, створення інституційного середовища для забезпечення діалогу між державним та приватним сектором, академічними та проектними установами та організаціями, а також місцевими недержавними організаціями.

Таким чином, регіональна політика у вузькому розумінні – територіально спрямована, така, що інтегрує усі сфери політики держави в рамках обмеженої території, забезпечує достатні умови для регіонального розвитку, і враховує потенціал та можливості усіх територій без виключення.

Врахування «індивідуальних» регіональних особливостей дає можливість, з одного боку, відійти від принципу «один розмір підходить до всіх» (one-size-fits-all), з іншого – через координацію діяльності центральних та місцевих органів влади реалізувати основне завдання державного впливу – мобілізувати потенціал території і досягти синергії результату.

Висновки. Сучасні підходи до формування регіональної політики передбачають використання елементів як просторово-нейтрального, так і територіально-орієнтованого підходів. На наш погляд, можна визначити принаймні декілька ключових вимог до запровадження інтегрованого територіального підходу у регіональній політиці урядів:

ефективні механізми координації між центральними органами виконавчої влади, високий рівень узгодженості при підготовці стратегій та програм регіонального розвитку та галузевих стратегій;

сповідання в політиці на центральному рівні переважно територіально-орієнтованого підходу;

залучення регіональних органів влади, інших суб'єктів регіонального та місцевого розвитку до формування стратегій на центральному рівні, довготерміновість зобов'язань, у тому числі бюджетних, щодо визначення пріоритетів регіональної політики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Reshaping Economic Geography. World Development Report. - The World Bank, 2009. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2008/12/03/000333038_20081203234958/Rederred/PDF/437380REVISED01BLIC1097808213760720.pdf
2. Barca F., McCann. Ph., Rodriguez-Pose A. The Case for Regional Development Intervention: Place – Based Versus Place – Neutral Approaches *Journal of Regional Science, Vol. 52, NO.1, 2012, pp. 134-152*
3. An Agenda for a Reformed Cohesion Policy by F.Barca. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/future/pdf/report_barca_v0306.pdf
4. OECD. Regional Outlook 2011: Building Resilient Regions for Stronger Economies. - Paris, OECD Publishing, 2011. – 296 p.

УДК 338.45:664.6(477)

ДАШКО І.М., викладач, СТОРЧОУС Т.В., студ.

Криворізький факультет ДВНЗ «Запорізький національний університет», м. Кривий Ріг

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В статті розглянуто сутність та особливості розвитку харчової промисловості України. Проаналізовано сучасний стан харчової промисловості. Визначено основні проблеми, з якими зіткнулися підприємства цієї галузі під впливом фінансової кризи. Розроблені рекомендації щодо поліпшення стану підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: харчова промисловість, галузь, продукція, бюджет, експорт, імпорт, конкурентоспроможність

Essence and features of development of food industry of Ukraine is considered in the article. The modern state of food industry is analysed. Certainly basic problems into which the enterprises of this industry ran under act of finan-

cial crisis. The developed recommendations are in relation to the improvement of the state of enterprises of food industry.

Keywords: food industry, industry, products, budget, export, import, competitiveness

Вступ. Сфера харчової промисловості – надзвичайно приваблива галузь, тому як має майже незмінний попит на продукти повсякденного споживання та основне призначенням якої є задоволення попиту населення у різноманітних повноцінних продуктах харчування, необхідних для нормального розвитку людини, з урахуванням національних традицій населення.

Вивчення наукових літературних джерел з досліджуваної проблеми показало, що суттєві пропозиції щодо поліпшення стану харчової промисловості розглядаються в багатьох наукових працях, таких як: Непочатенко О.О. [4], Пашнюка Л.О [5], Пістуна М.Д. [6], Скопенко Н.С. [7], Якимчука Т.В. [10], але підприємства цієї галузі мають свою специфіку, тому вони потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження даної статті є визначення сутності та особливостей

розвитку харчової промисловості, виявлення основних проблем цієї галузі і розроблення шляхів щодо поліпшення стану підприємств харчової промисловості в сучасних умовах господарювання.

Результати. Харчова промисловість є складовою частиною промисловості України, яка представляє собою важливу частину народного господарства країни. Провідна роль промисловості обумовлена тим, що вона вносить рішучий вклад в створення матеріально-технічної бази усього суспільного виробництва, а також виготовляє більшу частину матеріальних цінностей, призначених для задоволення потреб населення.

Харчова промисловість України є стратегічно важливою, оскільки підприємства цієї галузі формують продовольчу безпеку країни, забезпечують населення необхідними продовольчими товарами, витрати на споживання яких складають понад 60% загальних грошових витрат населення [10, с. 162; 2, с. 294].

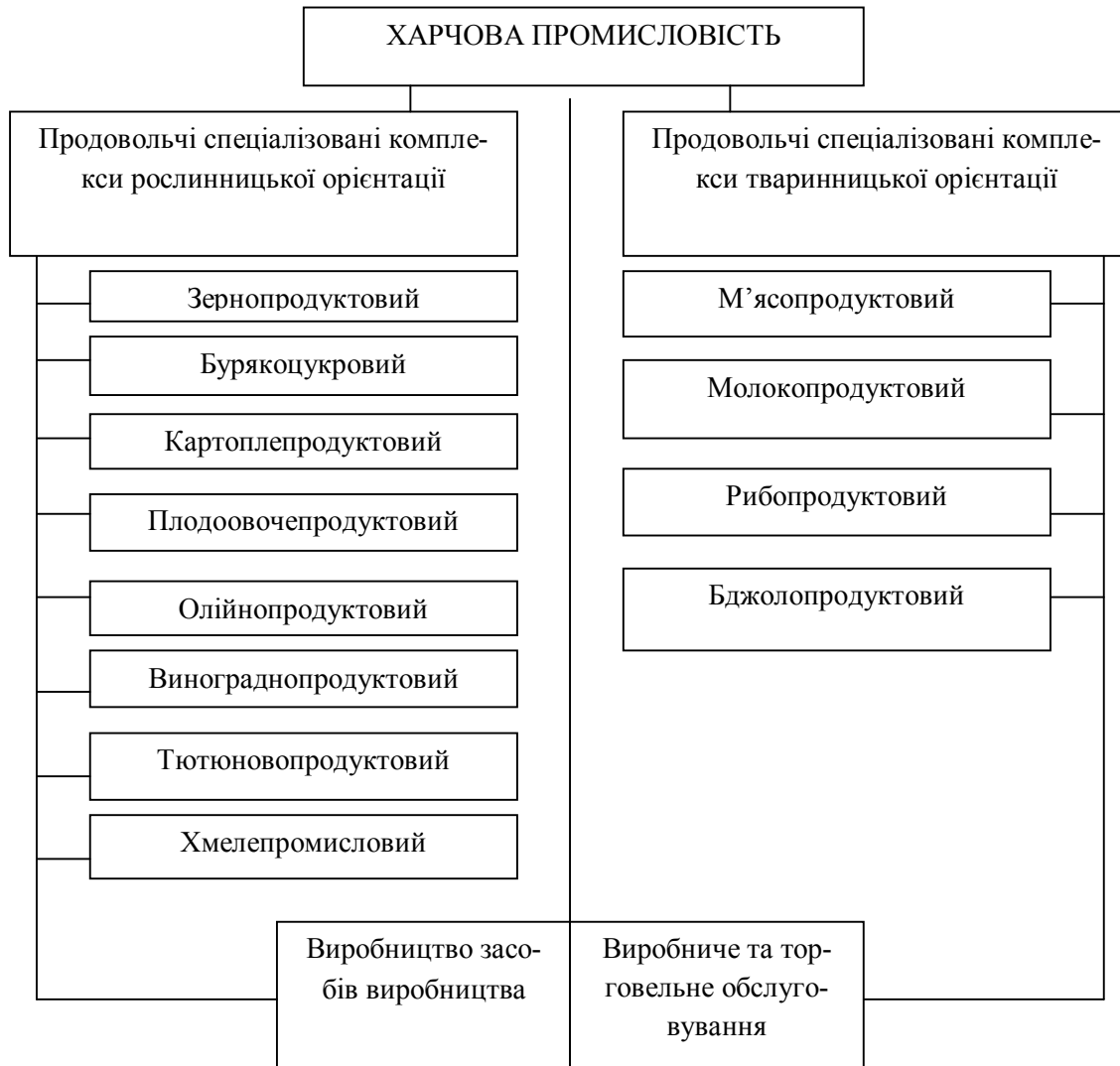

Рис. 1. Функціонально-компонентна структура харчової промисловості України [9]

Харчова промисловість як галузь – це сукупність об'єднаних в окремі підгалузі суб'єктів госпо-

дарської діяльності, спеціалізованих на виробництві продуктів харчування для населення [3, с. 9].

Харчова промисловість є однією з провідних галузей промисловості країни за обсягом споживання на внутрішньому ринку та експортом готової продукції, що обумовлено потужним сільським господарством країни. З початком фінансової кризи обсяг виробництва продовольчої продукції почав скорочуватись, але вже з III кв. 2010 р. повернулася тенденція зростання. В порівнянні з сусідніми країнами Україна стабільно демонструє позитивну динаміку приросту виробництва.

У даний час до складу харчової промисловості входять 22 підгалузі, що об'єднують понад 6,2 тис. підприємств. Порівняно з 2000 р. їх кількість значно збільшилася – переважно шляхом поділу великих спеціалізованих підприємств на дрібні та за рахунок створення нових підприємств.

На харчову галузь припадає майже чверть всього експорту країни, що є найбільшим показником з-поміж країн-сусідів протягом останніх трьох років.

Імпорт галузі знаходиться на рівні 10% від сукупного імпорту країни, що співвідноситься з часткою харчів в загальному імпорті Єврозони.

Стабілізація економічного стану країни дозволила харчовій галузі залучати більший обсяг ресурсів на ринку капіталів. Обсяг кредитів, наданих сільському господарству, складає 6% всіх кредитів українських банків. З настанням кризи обсяг виданих кредитів почав спадати, проте наразі обсяги кредитування вже досягли рекордного рівня.

Харчова промисловість включає сукупність взаємопов'язаних підприємств з виробництва продовольчої сировини, її заготівлі, переробки, зберігання і реалізації через торговельно-розподільчу мережу і ринок (рис. 1).

Експорт харчової та переробної галузі складає майже чверть всього експорту країни. Це найбільший рівень з-поміж країн-сусідів. Імпорт галузі знаходиться на рівні 10% від сукупного імпорту країни, що співставно з долею харчів в загальному імпорті Єврозони (рис. 2).

Рис. 2. Експорт та імпорт харчів (% від експорту і імпорту продукції) [1; 8]

Особлива роль підприємств харчової промисловості визначається соціальним значенням продукції, що випускається. Галузева структура харчової промисловості України досить розвинена [6, с. 55]. Провідними галузями є м'ясна, молочна, олійно-жирова, борошномельно-круп'яна, хлібопекарська, цукрова, кондитерська та спиртова, що

представлені понад 22 тис. великих, середніх і малих підприємств різних форм власності, які виробляють майже 20% від загального обсягу промислової продукції (рис. 3 та рис. 4) [2; 4; 7, с. 105]. Найбільша частина реалізованої продукції - це напої, м'ясні і молочні продукти, хліб і хлібобулочні вироби, жири. [5, с. 84-88].

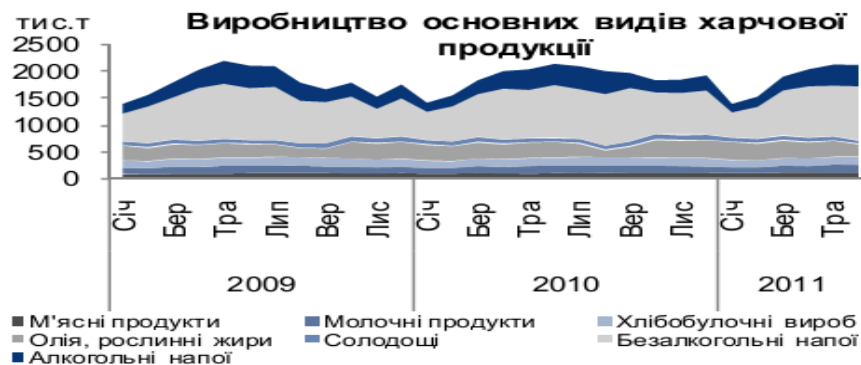

Рис. 3. Виробництво основних видів харчової продукції, тис. т [1; 8]

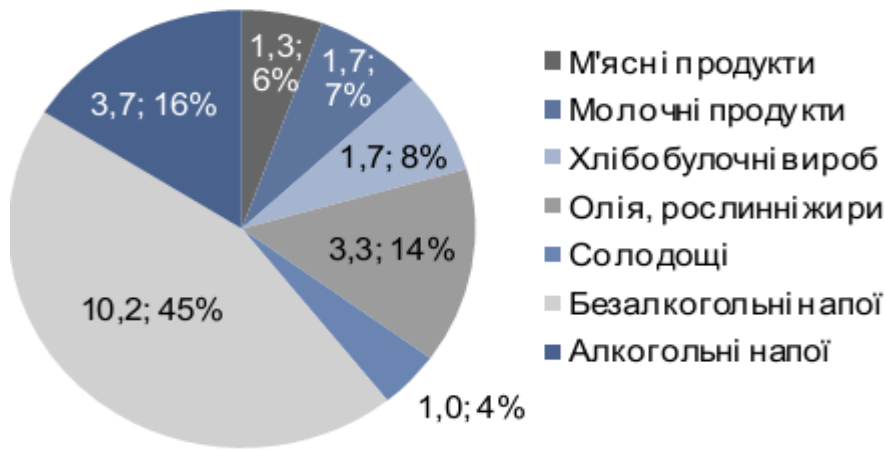

Рис. 4. Виробництво основних видів харчової продукції, млн. т [1; 8]

Натуральний обсяг виробництва хлібобулочних виробів займає 8% від загального обсягу виробництва в 2010 р. В цьому році обсяг експорту склав 7% від виробленої за рік продукції, 47% від всієї виробленої за 2010 р. продукції склав хліб пшенич-

ний. Пшенично-житній хліб становив 31% продукції, виробленої за 2010 р., 21% виробництва припав на булочні вироби. Інші хлібобулочні вироби склали 1% продукції за цей рік (рис. 5).

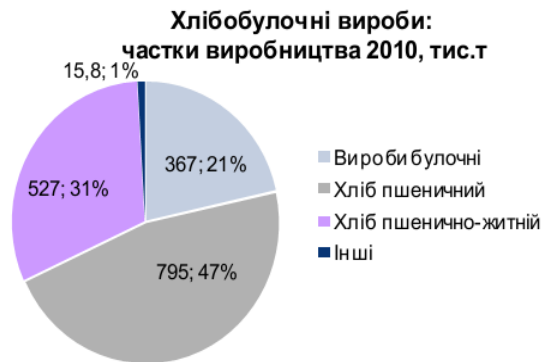
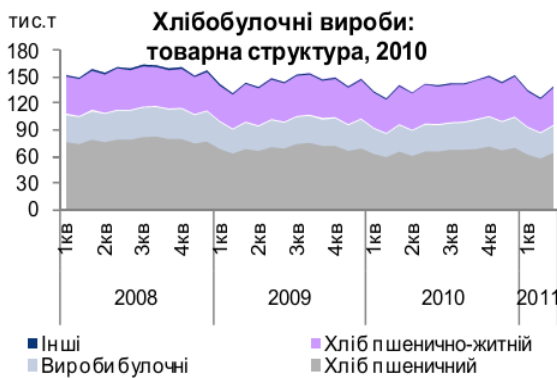

Рис. 5. Товарна структура та частки виробництва хлібобулочних виробів [1; 8]

Якщо ми проаналізуємо TOP 10 виробників, то можна побачити, що вони складають 47% галузі за результатами 2010 р. Виробники являють собою

сукупності заводів, згруповані за регіональною ознакою (рис. 6).

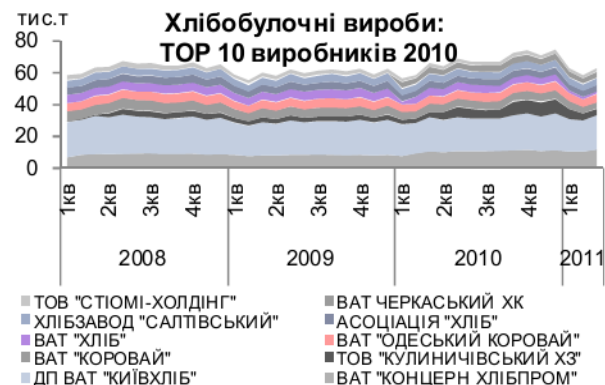
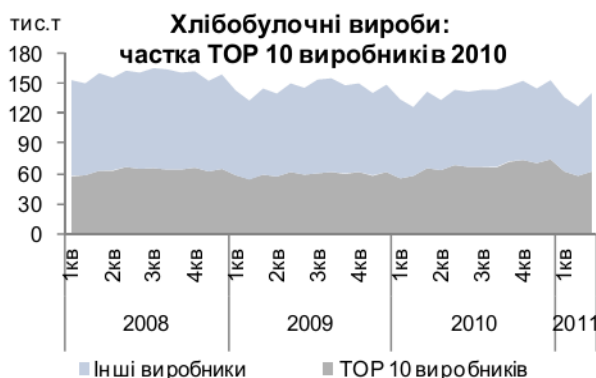

Рис. 6. Хлібобулочні вироби: TOP 10 виробників за 2010 р. [1; 8]

Частка експорту хлібобулочних виробів порівняно невелика. Вона становить 7% від виробництва 2010 р. Це зумовлено здебільшого нетривалим терміном зберігання такої продукції. Проте саме на

хлібобулочні та кондитерські вироби припадає 84% експорту 2010 р. в грошовому еквіваленті. По 7% в 2010 р. припало на експорт макаронних виробів і готових харчових продуктів з борошна та крупи і з со-

лоду.

Імпорт 2010 р. в грошовому еквіваленті був розподілений наступним чином. На макаронні вироби припало 34% імпорту в грошовому еквіваленті та 16% в натуральному. Імпорт підсмажених та розбухлих виробів з зерна склав 5% в грошовому та 6% в натуральному еквіваленті, 23% в грошовому та 34% в натуральному еквіваленті припало на готові харчові продукти з борошна та крупи і з солоду. Імпорт хлібобулочних та кондитерських виробів становив 38% в грошовому еквіваленті та 44% в натуральному [1; 8].

Висновки. Отже, харчова промисловість посідає важливе місце в промисловому комплексі України. Вона забезпечує населення харчовими продуктами, значну частину працездатного населення робочими місцями, робить суттєвий внесок у бюджет країни, сприяє надходженню іноземних інвестицій. Таким чином, незважаючи на поступове скорочення частки витрат на продукти харчування, домогосподарства України все ще витрачають половину своїх бюджетів на продукти харчування, що свідчить про значущість галузі для економіки країни. Зростання цін на продукцію сільського господарства на світових ринках у поєднанні зі стабільним попитом створили сприятливі умови для розвитку харчової промисловості.

До основних цілей соціально-економічного розвитку країни належить зростання частки ВВП, створюваної харчовою промисловістю (як галуззю з порівняно швидким оборотом капіталу, зорієнтованою на задоволення кінцевого попиту). Структура цієї частки у процесі ринкових перетворень у середньостроковій перспективі змінюватиметься (з урахуванням вихідних припущень щодо здійснення урядом послідовної антиінфляційної політики, одержання “дешевих” кредитів від міжнародних фінансових організацій, легалізації економіки в наслідок зменшення податкового тягаря) у таких напрямках: стабілізація частки фонду оплати праці (за рахунок зростання продуктивності праці та ефективнішого оподаткування); скорочення частки податків на 3-4%; зростання питомої ваги валового прибутку і нагромадження капіталу за його рахунок; поступове зростання рівня нагромадження основного капіталу (зокрема, у вигляді нематеріальних активів); скорочення частки проміжного споживання на 4-5%.

Якщо говорити про внутрішній ринок, то постійне зростання обсягів кредитування свідчить

про перспективність галузі. Більш того, Україна демонструє високу конкурентоспроможність галузі на зовнішніх ринках. Конкурентоспроможність вітчизняної продукції обіцяє відкрити нові перспективи як для харчової та переробної галузі, так і для економіки країни в цілому.

Важливою передумовою формування адекватної ринковим умовам структури харчової промисловості є створення ефективного механізму забезпечення виконання зобов'язань суб'єктами господарювання (зокрема, шляхом ініціювання та здійснення процедур банкрутства, ліквідації та санації збиткових підприємств). Тому доцільно припустити, що скорочення їх частки у перспективі має привести до поліпшення фінансового становища галузі в цілому (за інших рівних умов щодо економічної кон'юнктури без урахування імовірності поглиблення фінансової кризи).

Аналіз показує, що Україна може бути продовольче незалежною по життєво важливих продуктах харчування, для виробництва яких у неї є достатній природно-економічний потенціал. Але щоб забезпечити таку незалежність, необхідно вирішити комплекс проблем. Однак у сучасних умовах, через обмеженість фінансових засобів, можна використати тільки ті фактори зростання виробництва, які не вимагають додаткових інвестицій, зокрема - здійснення інституціональних перетворень, удосконалення фінансово-кредитної системи, оптимальне поєднання ринкових регуляторів, посилення державного впливу на всі сфери діяльності.

У нинішніх умовах для збільшення виходу кінцевої харчової продукції доцільно стимулювати комплексну переробку сировини. Щоб вирішити таку проблему, треба реструктуризувати підприємства, підвищити ефективність виробництва, розробити паритетний ціновий механізм і запровадити його при закупівлі сировини та реалізації кінцевої продукції, забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних виробів на внутрішньому і зовнішньому ринках. У свою чергу, для цього необхідно здійснити заходи щодо реконструкції та технічного переозброєння, поліпшення на їх основі асортименту і якості продукції. Важливо також розробити відповідний фінансово-кредитний механізм і створити сприятливі умови для підприємництва, удосконалення взаємовідносин з сільськогосподарськими товаровиробниками та розвитку агропромислової інтеграції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Галузевий огляд харчової промисловості за 2010-2011 рр. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.business.ua/>
2. Дашко І.М. Сучасний стан використання трудового потенціалу підприємства харчової промисловості / І.М. Дашко // Сталый розвиток економіки. – 2012. - № 4 (14). – С. 294-300.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Управління потенціалом підприємств» / [уклад. В.В. Тітяєв] – Х. : ХНАМГ, 2011. – 105 с.
4. Непочатенко О.О. Сучасний стан та перспективи розвитку спиртової промисловості / О.О. Непочатенко, М.О. Рябенка // Уманський національний університет садівництва. – 2009. - № 72 (частина 2). – Режим доступу : <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1534>
5. Пашнюк Л.О. Проблеми ресурсного забезпечення підприємств хлібопекарської промисловості / Л.О. Пашнюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 2(81). – С. 84–88.
6. Пістун М.Д. Географія агропромислових комплексів : навч. посібник / М.Д. Пістун, В.О. Гуцал,

Н.І. Проватар – К. : Либідь, 1997. – 200с.

7. Скопенко Н.С. Сучасний стан і перспективи розвитку харчової промисловості України на основі формування інтегрованих структур // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4(118). – С. 103-110.

8. Статистична інформація за 2000-2012 рр. [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : Навч. посіб. – К. : Вікар, 2002. – ст.174

10. Якимчук Т.В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4(106). – С. 162-168.

УДК 005.53:664.013

МИРОНЮК Т. І., канд. екон. наук, доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

КОНТРОЛІНГ В СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті визначено сутність контролінгу на підприємстві, доведено його ефективність в системі прийняття управлінських рішень. Наведено приклад використання інструментарію оперативного контролінгу, такого як маржинальний дохід, який виступає критерієм прийняття різного роду управлінських рішень.

Ключові слова: контролінг, маржинальний дохід, інструментарій оперативного контролінгу, прибуток, прийняття управлінських рішень

The article explains the purpose of controlling on enterprises, proved its effectiveness in the management decisions. An example of the use of tools operational controlling, such as profit margin, which is the criterion for acceptance of various management decisions.

Keywords: controlling, profit margin, tools operational controlling, profit, acceptance of management decisions

Вступ. Сьогодні економічне середовище функціонування підприємств харчової промисловості України не можна охарактеризувати як стабільне, що вимагає використання нових підходів в управлінні. Тому для ефективного розвитку та забезпечення добробуту власників сучасних підприємств харчової промисловості виникає потреба в застосуванні нових механізмів, а саме контролінгу. Останній є одним із найсучасніших і ефективних систем управління підприємством, є відособленою системою, економічна сутність якої полягає в динамічному процесі перетворення та інтеграції існуючих методів обліку, аналізу, планування, контролю і координації в єдину систему отримання, обробки інформації для прийняття на її основі управлінських рішень. Питанням контролінгу присвячені праці таких вчених, як Манн Р., Майер Э., Хан Д., О.І. Бланк, О.М. Кармінський., С.Н. Петренко, О.В. Портна, О.Л. Максименко, С.А. Смирнов, О.О. Терещенко, І.І. Цигилик та ін.

Постановка завдання. Досить відомим є факт, що на більшості українських підприємств відсутня досконала система прийняття управлінських рішень, що призводить до вибору неправильного вектору їх розвитку. Тому останнім часом в економічній літературі більше досліджень присвячено розгляду питань щодо ефективності менеджменту як такого на підприємствах. Але не завжди ці питання торкаються застосування інструментарію оперативного контролінгу, що в сучасних умовах економіки є досить актуальним. Адже концептуальна відмінність контролінгу від практичного менеджменту полягає в орієнтації на майбутній стан підприємств харчової промисловості.

Отже, **метою статті** є доведення важливості та ефективності застосування контролінгу в системі прийняття управлінських рішень підприємств харчової промисловості, особливо в умовах мінливості зовнішнього середовища.

Результати. Важливо зазначити, що контролінг відрізняється від спільнокореневого слова «контроль». Якщо контроль є однією з функцій управління, то **контролінг є концепцією ефективного управління** підприємством харчової промисловості та забезпечення його тривалого існування в умовах конкуренції.

Контролінг – це синтетичне поєднання даних маркетингу, менеджменту, планування, обліку, аналізу та контролю в системі управління підприємства. Зміст контролінгу як науки пов'язаний з управлінням і регулюванням господарської та фінансової діяльності, для чого використовується система отримання та обробки інформації про техніко-економічні показники роботи фірми. Контролінг базується на системі нормування витрат, визначенні залежності між обсягом реалізованої продукції, витратами та прибутком, кількістю витраченого часу на виробництво продукції, експлуатацію машин і устаткування та інших показників, які характеризують рівень використання виробничих потужностей і ресурсів усіх видів, що є дуже важливим в роботі підприємств саме харчової промисловості. В цілому **метою** контролінгу є отримання даних, обробка і трансформація в інформацію для управління та прийняття рішень, яка є нестандартною і призначається для виявлення тенденцій та закономірностей явищ і процесів у діяльності підприємства,